

*Пророченко В.В., студент (Чернігів, Україна)
Наук. кер.: Козинець О.Г., к.і.н., доц. (Чернігів, Україна)*

ВАРШАВСЬКИЙ ДОГОВІР 1920 Р. ТА ЙОГО ПОЛІТИКО–ПРАВОВІ НАСЛІДКИ

Україна знаходиться в стані інтеграції в європейський простір, але це не новий вибір України. Однією із спроб обрати західний вектор зовнішньої політики стала політика С. Петлюри під час визвольних змагань початку ХХ ст., а її наслідком підписання в 1920 році Варшавського договору з Ю. Пілсудським, який з часу підписання був предметом суперечок істориків та політиків, а також аргументом критиків діяльності С. Петлюри. Хоча питанням українсько–польських відносин того часу присвячена достатньо велика кількість наукових праць, зокрема праці І. Дацківа [1], Р. Тимченка [2] та ін., в контексті тематики конференції звернення до цієї вважаємо доцільною. Метою дослідження є визначення політико–правових наслідків підписаного 21 квітня 1920 року Варшавського договору між Польщею та Україною.

Перед його підписанням ситуація була такою: Наддніпрянська Україна була окупована більшовиками, Східна Галичина захоплена поляками, Галицька армія фактично потрапила під контроль Червоної армії, а дієва перейшла до партизанських методів боротьби. За цих обставин залишалось не багато варіантів подальшого розвитку подій: С. Петлюра продовжував вести переговори з Польщею, розпочаті ще в жовтні 1919 р. і в 1920 р. він був «готовий» на укладення українсько–польської угоди «хоч би й ціною значних територіальних поступок».

Переговори С. Петлюра і Ю. Пілсудський вели таємно, про них не мав достатньої інформації навіть голова уряду УНР І. Мазепа. Існує думка, що Варшавський договір не зводився лише до польсько–українських відносин, а мав глибокий міжнародний контекст. Це пояснюється тим, що в той час Захід шукав військово–політичні сили, які були б здатні активно боротися проти більшовизму.

21 квітня 1920 р. міністр закордонних справ Директорії, голова дипломатичної місії УНР на території Польщі А. Лівицький та міністр закордонних справ Польщі Я. Домбський підписали Варшавську угоду. Відповідно до умов останньої Польський уряд визнавав право УНР на незалежне існування в межах на північ, схід і південь, які будуть визначені домовленостями зі сусідніми державами. Одночасно Польща визнавала Директорію суверенною Українською Народною Республікою на чолі з Головним отаманом Петлюрою як верховну владу в УНР. Кордони УНР встановлювали таким чином, що Польща, в обмін на визнання незалежності України, отримувала Східну Галичину, Західну Волинь, Холмщину, Підляшшя, Полісся. Польща визнавала за УНР територію до кордонів 1772 р. (тобто першого поділу Польщі. – В.П.).

Сам С. Пелюра називав свою відмову від Галичини тактичним ходом, який на його думку мав посприяти встановленню зв'язку з Європою. Але Україна заплатила високу ціну за допомогу Польщі у боротьбі з більшовизмом. Голова УНР намагався ціною відмови від території Східної Галичини зберегти залишки української державності та визволити УНР від більшовиків. На його думку Польща мала стати тим союзником, що допоможе втілити в життя його плани [2, с.80].

Обидві сторони взаємно зобов'язувалися не укладати міжнародних угод, небезпечних для будь-якої з них. Національно-культурні права мали забезпечуватися громадянам української та польської національностей на територіях обох держав. Аграрна реформа в Україні мала здійснюватись конституантою (установчими зборами, які скликаються з метою розроблення конституції. – В.П.). А до її скликання юридично забезпечувалися права землевласників польської національності в Україні. Укладалася військова конвенція, що становила невід'ємну частину цього договору.

Угода залишалася таємною, і без згоди обох сторін не могла бути опублікована, за винятком параграфа 1, який оголошувався відразу ж після підписання угоди. Угода набувала чинності негайно по її підписанню. Оскільки договір був таємний, то він не підлягав ратифікації [3, с.75–77].

Сучасник С. Петлюри – видатний знавець міжнародного права С. Шелухін негативно характеризував Варшавський договір. На його думку цей договір був злочином, оскільки був укладений без уповноваження та проти інтересів українського народу. Певно він мав рацію, оскільки в договорі не було жодного застереження, що він втратить силу, якщо допомога польської сторони не буде мати позитивних наслідків для України або у випадку порушення умов договору. Крім того Варшавський договір накладав на Україну лише обов'язки, а полякам надавав усі права та привілеї [5, с.333].

Наступ союзників який було розпочато 25 квітня 1920 р., незважаючи на початковий успіх та оволодіння Києвом, був приречений на невдачу. Хоча їм вдалося очистити значну частину Правобережної України від більшовиків, але на більше сил не вистачило. В кінці травня 1920 року Червона армія перейшла в контрнаступ. Впродовж всього літа і включно до початку жовтня продовжувалися кровопролитні бої між більшовиками та польсько-українською армією. Червоній армії вдалося вийти до Львова і Варшави. Виникла реальна загроза знищення не тільки УНР, але і Польської держави. Але більшість військ було відкинуто назад і таким чином загрози вдалося запобігти. При цьому українцям довелося воювати не стільки за свою державу, скільки за Польщу. За цих умов польська сторона вирішила відмовитися від Варшавського договору і 12 жовтня 1920 року в Ризі уклала перемир'я з більшовицькою Росією. 18 березня 1921 р. сторони уклали Ризький мир, який поклав край українсько-польській війні і санкціонував розподіл українських земель між Польщею та Радянською Росією [4, с.110–111].

Таким чином, Варшавський договір зберіг на деякий час УНР. Українська армія ще майже рік боролася з більшовиками і довела, що український національний рух є силою з якою необхідно рахуватися. Проте підписавши

Варшавський договір УНР остаточно відмовилася від Східної Галичини, спільний похід УНР і Польщі виявився короткочасним і невдалим, Україна була розділена між Польщею та більшовиками, було ліквідовано залишки УГА.

Література

1. Дацків І. Варшавська угода 1920 р. [Електронний ресурс] / І. Дацків. – Режим доступу: http://shron.chtyvo.org.ua/Datskiv_Ihor/Varshavska_uhoda_1920_r.pdf
2. Тимченко Р. Варшавська угода 1920 р.: доля Східної Галичини / Тимченко Роман // Український історичний збірник. – 2011. – №14. – С. 80–88.
3. Чекаленко Л.Д. Зовнішня політика України (від давніх часів до наших днів) : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / За заг. ред. Л.Д. Чекаленко. – К. : ДП «Вид. дім «Персонал», 2010. – 464 с.
4. Історія держави і права України : у 2-х т. / За ред. В.Я. Тація, А.Й. Рогожина, В.Д. Гончаренка. – К.: Концерн «Видавничий Дім «ІнЮре», 2003. – Т. 2. – 580 с.
5. Нагаєвський І. Історія української держави двадцятого століття. – К. : Укр. письменник, 1993. – 413 с.

Рекетъ Н.Н., ст. преп., магистр. юр. наук (Гродно, Беларусь)

ИСТОРИКО–ПРАВОВОЙ АНАЛИЗ РЕЗУЛЬТАТОВ ЗЕМЕЛЬНЫХ РЕФОРМ XIX– НАЧ. XXI ВВ. В УКРАИНЕ И БЕЛАРУСИ

Народы Беларуси и Украины с древнейших времен являются непосредственными соседями. Волей судьбы земли современных Беларуси и Украины в различные периоды входили в состав одних и тех же государственных образований: Киевская Русь, Великое княжество Литовское, Русское и Жамойтское, Речь Посполитая, Российская империя, СССР. Данный аспект позволяет говорить о схожести государственно–правовой истории двух соседних народов. Однако последние 25 лет Беларусь и Украина развиваются как самостоятельные государства, двигаясь в разных направлениях государственно–политического строительства. Это позволяет анализировать исторический и современный опыт земельных реформ (преобразований) в белорусских и украинских землях, сравнивать их результаты (последствия) и, следовательно, взаимно учитывать соседский опыт в перспективе развития землеустройства и земельно–правового регулирования. Особый интерес в истории формирования земельно–правовых традиций Беларуси и Украины представляют последние два столетия – XIX–XX веков.

Волей исторических обстоятельств к началу XIX в. белорусские и украинские земли оказываются включенными в состав Российской империи. Именно в этот период суждено было свершиться крестьянской реформе 1861 г., декларативная цель которой – отмена крепостного права. Царское правительство, напуганное обострением ситуации в стране поспешно проводит

